

Az augsburgi csata

Az Erasmus Akadémia buszkirándulása ez évben Augsburgba vezetett, az ősrégi délnémet városba, mely számos jelentős történelmi emlékekkel büszkélkedhet. Magyar szempontból nekünk a lechmezei csata emlékezetes. Szívesen felkerestünk volna egy emlékhelyet, de csak egy pár cinnfigurás jelenet található Königsbrunnban Augsburgtól délre és egy falfestmény a főtéren. Ehelyett inkább mi kuttattuk fel az eseményeket. Magam még kiskamaszkorban keresztapámnál nyaraltam Balassagyarmaton, ahol kezembe került egy könyv csataleírásokkal. A könyv a harmincas években íródott és még ma is tisztán emlékszem a döntő pillanatra írásban és képen. A fővezér Bulcsú Lélt-Lehelt küldte a németek háta mögé támadásra és ő kivárt félkaréjban állva. Nem sajnálta riválisát feláldozni. Túl sokat várt és mikor végre támadott, akkor már késő volt.

A gimnáziumi magyar és német tananyag részrehajlóan kezeli az 50 évig tartó rendszeres magyar-német azaz nyugateurópai fegyveres harcokat. Nálunk a „kalandozás“ enyhítő fogalma szerepel, a németeknél „rablás és pusztítás“ a tenor. A hivatásos történészek munkái sem mentesek a túlzásoktól, de meglepetésemre a mai napig jelennek meg könyvek, cikkek, doktormunkák, hozzászólások internetes fórumokon különösen a sok rejtélyt tartalmazó lechmezei csatáról. A helyszín is eltoltott Augsburgtól nyugati irányba, ha csak az augusztus 10.-i kora reggeli fő összecsapást keressük. Csak két eredeti forrással rendelkezünk a X. századból. A közvetlen szemtanú Gerhard augsburgi szerzetes és dómelőljáró 28 év múlva készítette el könyvét St. Ulrich Augsburg püspöke és várvédője életéről szentté avatása alkalmából. Csak közvetett szemtanú volt Viduking szász szerzetes, könyvét „A szászok története“ néhány évvel a csata után állította össze. Szoros kapcsolatban állt az Otto-dinasztiával. Helyismerete hiányos volt.

Mielőtt értékelnénk a csataterkutató mai állását, röviden az előzményeket tekintjük át. Magyarország a 10. században európai katonai nagyhatalom volt és aktív külpolitikát folytatott. A pozsonyi csata (907) után 120 évig nem támadott meg minket senki. A kalandozások egyik célja lehetett, hogy erőszakos, támadó katonai fellépésünk eleve elriassa a szomszédos népeket újjonnan szerzett szállásterületünk meghódításától – jó németesen mondva „Vorwärtsverteidigung“. A 43 hadjáratból, - diplomáciailag gondosan előkészítve – csa 8 járt kudaccal. Főleg a dunántúli és a kabar törzsek vettek részt, sosem az egész népesség. Bulcsú igen tapasztalt hadvezér volt, nevét mindenki ismerte Európában. Az évtizedekig tartó hadi fölény két tényező eredménye:

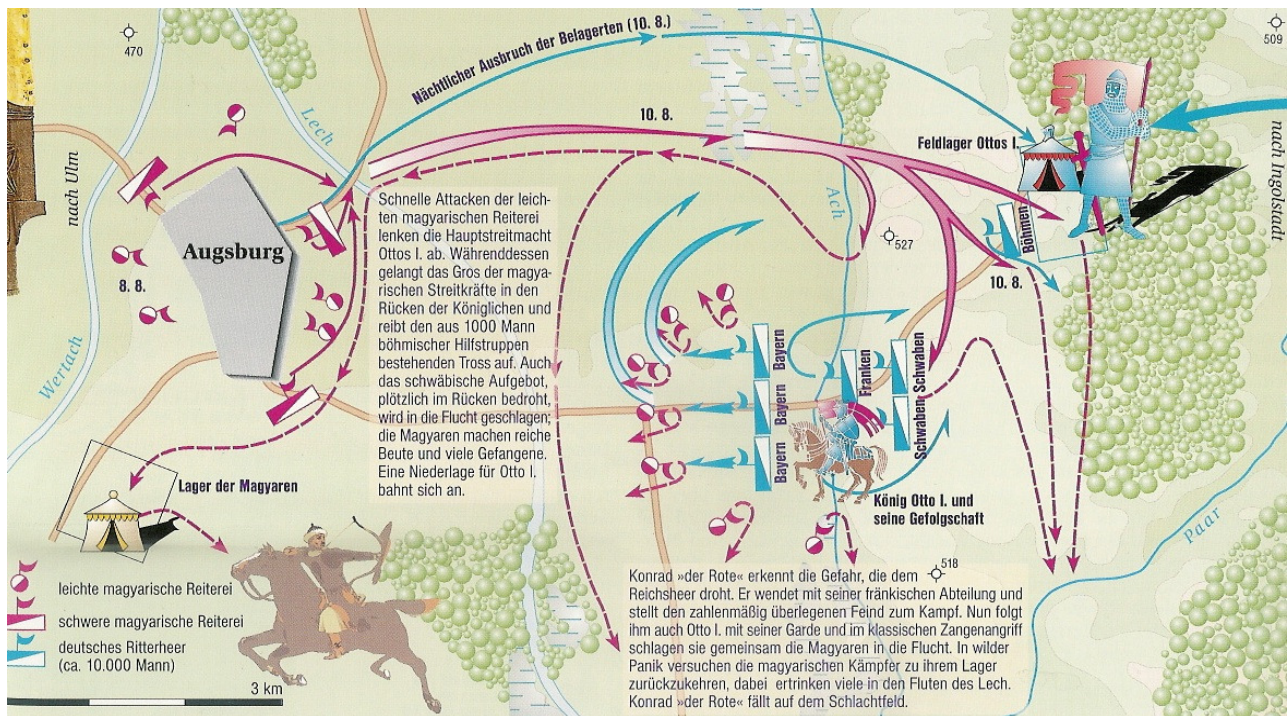
1. Az ország területén dupla annyi ló volt, mint Nyugateurópában. A könnyűlovasság egy málha nélküli fegyvernem. Egy harcos 5 vagy több lovat vitt magával, nekik fű és víz kellett csak. Hatheti élelmet vitt, húsport, tejport, kölest és sót. Friss húst és gyümölcsöt szereztek.
2. A fő fegyver a reflexív, vagy visszacsapó íj volt. Nem magyar találmány, de tökéletesre fejlesztették és gyártották. Úgynevezett merevszarvú pusztai íj, a húr feltétele előtt az ellenkező irányba ível. Összetétele alkalmas fa, állati inak kívül, csont vagy inkább szaru a belső részen halból készült enyvvel összekötve, gyártása egy évig is eltarthat. Hatása, lövőtávolsága a háromszorosa a nyugati íjnak, átüti a páncélt és páncélinget. Kisebb méreténél fogva a kengyelben állva előre és hátra hat, 10 év gyakorlatot igényel. A direkt találatot nem kell magyaráznom, inkább a magyar sereg távolható „tüzérségi“ taktikáját. A 45° alatt kilőtt nyílfelhő maximális hatású, mert a csúcspont után a gravitáció következtében nagyon felgyorsul. A 6-8 másodpercenként érkező nyílzápor halálos veszedelem.

A 10. században német oldalon két híres király állt a Keletifrank Birodalom élén saját tartományukból, Szászországból indulva: Madarász Henrik és fia Otto I. Mindketten harcoltak a magyarok ellen, így jól ismerték az újra és újra bevetett magyar taktikát, a színlelt megfutamodást és leszállást.

Megreformálták és kiépítették a védelmi rendszert, a „mély térben védekezést“. 955-re Ottónak sikerült felszámolni fiai lázadását és a német tartományok széthúzását és egységes haddal lépett fel, ott voltak a svábok, bajorok, frankok, szászok és csehek. Bulcsú valószínűleg nem ismerte fel a közelgő veszélyt. 954-és sikeres akciói után 955 nyarán ismét megindult a 7-10.000-s sereg, aligha több, semmiképpen százezer. Célja lehetett, hogy az erősen kiépített püspöki székhelyet, Augsburgot megostromolja és ezzel kikényszerítse, hogy Otto felmentőserege megjelenjen. Viszont Otto is kereste a döntő összecsapást.

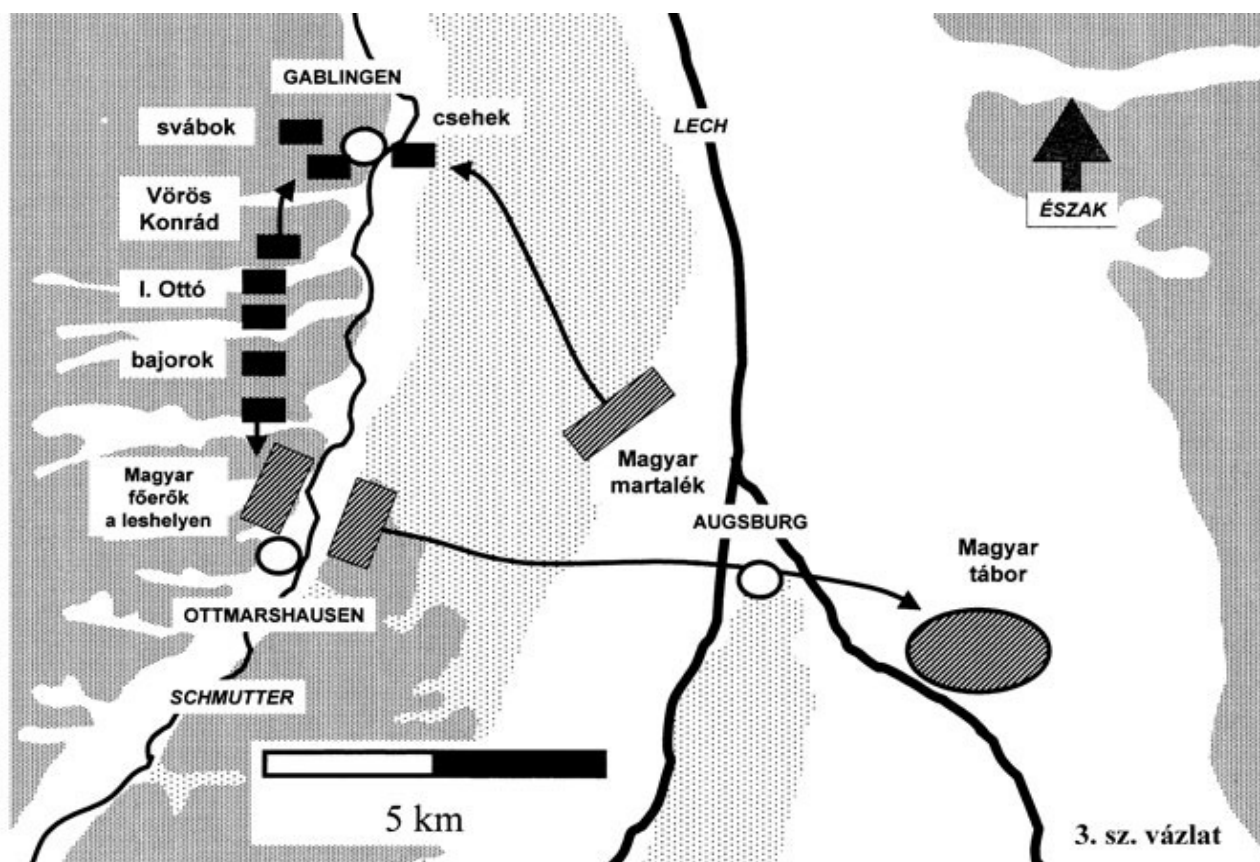
Tekintsünk rá egy térképre. A Lech és a Wertach folyók Augburgtól északra egyesülnek. Egy harmadik kisebb patak, a Schmitter a nyugati oldalon tart észak felé. A széles síkságot keleten és nyugaton alacsony erdős dombok kísérik, akkoriban nehezen járhatók (Rauher Forst). A tulajdonképeni Lechmező a várostól délre szélesedik ki sík területté. Ez lenne ideális a magyar taktikához és előnytelen a német páncélos sereg számára. Köztudott, hogy a csatatér megválasztása és a kezdeményezés birtoklása a siker felét teszi ki. Hol volt a csatatér? Egy ütközet volt, vagy napokig elartott? A várost a magyarok csak pár napon át ostromolták és nem sikerült bevenni.

Az idősebb irodalom több szép kivitelezésű skiccet, rajzot tartalmaz, de a seregek elhelyezése és mozgása az író fantáziáján alapul. Itt csak egy látványos ábrázolást mutatunk, tipikusan XX. századi rajz. Meglepő a fordított harcrend, a németek keletről támadnak, a magyarok nyugatról a Lech bal partjáról. Nemcsak meglepő, hanem valószínűtlen, hogy a magyarok a visszavonulás lehetőségét elvetették volna. Hogy került Ottó serege a Lech jobb partjára? Máshol volt a csata? A Lechmező, mint színtér, csak a XVI. századtól terjedt el az irodalomban és kitörölhetetlen szimbólummá vált. Az eredeti források csak a folyót említik. Az eredeti és ma is szabatos elnevezés: „Augsburgi csata“

Két modern alapmű minden továbbvezető igényt kielégít, mert majd hiánytalanul idézik és elemzik a megjelent irodalmat. Charles R. Bowlus, amerikai professzor könyve németül is megjelent (Die Schlacht auf dem Lechfeld, Thorbecke Verlag, 2012). Magyar részről igen tárgyilagosnak tartom Dr. Négyesi Lajos, katonatiszt, történész és csatatérkutató sajnos csak magyarul megjelent tanulmányát (Hadtörténeti Közlemények 2003, 1.sz.). Egymástól függetlenül ugyanarra a területre, a

Schmutter patak völgyébe helyezik a főseregek összecsapását. A fő eltérés csak abban van, hogy honnan érkeztek a németek Augsburg alá, Ulmból vagy Donauwörth környékéről? Az ábra Négyesi tanulmányából származik.

Bowlus szerint a jó magyar felderítés és egy hírközlő útján Bulcsú tudta, hogy Ottó a felmentősereggel elindult Ulmból és kb 10.000-s seregével a nehezen járható dombos-erdős vidéken közeledik. Egy római kori út vezet itt át, a mai B10 vonalán. Éppen időben csatlakozni tudott hozzá „Vörös” Konrád, veje és ellenlábasa az utolsó éveki belharcokban. Konrád már nem lotharingiai herceg, de jelentős páncélos frank hadtesttel rendelkezik. Bulcsú a bevált taktikát alkalmazva Lélt a sereg harmadával az ellenség hátába küldi, Négyesi szerint északra, Bowlus szerint egy déli átfogó kerülőre mélyen az erdőség nyugati szélére. A katona leírása ilyen kifejezéseket használ, mint zöm és martalék. A főerő (zöm) az erdő szélén Ottmarshausennél lesben áll és várja a martalék támadásának eredményét. A magyarok tényleg szétverik a cseheket és a segítségükre siető svábokat és elfoglalják a tábor a málhával. Otto Vörös Konrádot küldi hátra, aki megfutamítja a magyarokat és visszatér a harc vonalba (!) Ma nem tudhatjuk, hogy mi volt a martalék feladata: hátbatámadás, zavarkeltés, vagy a szó jelentése értelmében áldozatként az ellenség a főerő csapdájá elé csalogatása.

A főseregek összecsapásáról még az eddig leírtaknál is kevesebbet tudunk. Még egy árva nyílhegyet sem találtak sehol. Otto bizonyára rohamot indított, de nem észtelenül a centrumban, hanem a szűkebb völgy adottságait kihasználva a szárnyakon is. Bulcsú magyar tanulmányok szerint szintén támadott, ha megkésve is, vagy legalább színlelte. A közelharcban a magyarok fegyverzete alulmúlta a németekét, csak fokosuk és rövid szabójuk volt. Ha igaz, hogy eleredt az eső, sőt felhőszakadás volt, úgy a reflexij használhatatlanná vált, a húrt le kellett engedni. Mindkét fél nagy veszteséget szenvedett, Vörös Konrád is elesett, nyíllövés érte. Délfelé a város falairól látták, hogy magyar lovasság vonul rendezett sorokban a Lech felé - írja Gerhard. Elképzelhető, hogy még

döntetlenre állt a küzdelem. Otto estére a városba érkezett, miután valószínűleg elfoglalta a magyar tábor és sokezer lovat zsákmányolt.

A vereség a következő napokban lejátszódó utóharcok folyamán vált teljessé. A visszavonulóknak minden átkelőnél (Lech, Amper, Isar, Inn, Salzach, Traun) meg kellett küzdeniük vagy az áradattal, vagy őrségekkel. A menekülőknak nem volt könnyű eljutni az Enns folyóig (Linztől keletre, az akkori államhatár), a fővezéreknek nem sikerült. Kivégzésük Regensburgban egy szokatlan barbár aktus, normálisan nagy váltságdíj fejében kicserélték a foglyokat ilyen esetben. Otto tudatosan megsértette az ősi magyar vallás temetkezési hagyományát. A törzsszövetség nem indított bosszúhadjáratot, mert ennél önállóbbak voltak egymástól.

A németek nagy propagandát csináltak az augsburgi győzelmükből, egyházi és világi vonalon. Ulrikot szenté avatták, Ottó pár év múlva a német-római birodalom első császára. Szerintük minden magyar harcos elpusztult, magyar tanulmányok alapján a fele hazaért. A magyarok tovább kalandoztak délkelet felé, s mikor az Árpádház újra hatalomra került, megalakult az erős középeurópai hatalom a latin és a bizánci birodalmak között s megállt a népvándorlás

Kultúrával megtelt szívvel-fejjel hazafelé indulva megálltunk a Rauher Forst szélén Ottmarshausen-Hammel határában és egy kis mezőn felidéztek a régmúltat. Évek vagy évtizedek óta élünk Németországban és jól ismerjük egymás erényeit és gyengéit. Szívünk részrehajló, fejünk legyen tárgyilagos. Német és magyar honfitársaink küzdöttek itt bátran és sokan elesetek. A történetek következményeként egyesült Németország és magyar földünk keresztény és Európa része lett – mondta Harmat László barátunk a helyszínen.

Benczúr-Ürmössy Gábor
Stuttgart, 2017 június